

Den Bornholmske Honningkage overtrukket med sjokolade var det første BECH Chokolade Gudhjem laget. (www.bech-chokolade-gudhjem.dk)

Kultur og natur på danskenes Bornholm:

Idyllisk og sjarmerende

Mellom hav og himmel ute i Østersjøen, inviterer bornholmerne oss til å komme og nyte.

Av Eva Kylland Foto: Sjouke Eekmā og Eva Kylland

Billedkunstner Jeanette Uldall har butikk og bor i Gudhjem.

Sanden er så finkornet på Dueodde at den frem til 1800-tallet ble brukt i timeglass.

◆ Det sies at da Gud hadde skapt Norden, satt han igjen med rester av ulik, vakker natur. De kastet han ut i Østersjøen. Derfor ble naturen på Bornholm så velsignet variert. De 41 000 danskene som lever der, må ha stor kjærlighet til sin "ø", for det virker som de tar usedvanlig godt vare på den.

Bornholm er formet som en skjev firkant på under 600 kvadratkilometer. De fleste ankommer Rønne, den største byen, som ligger på hjørnet nærmest Danmark. Derfra er det bare tre mil langs diagonalen til havnebyen Svaneke. Avstanden mellom de to andre hjørnene er fem mil, fra den vidunderlige, kritt hvite stranden Dueodde i sør til Hammer Odde Fyr, som vender mot Sverige.

Vi bodde helt i sør og kjørte østkysten flere ganger. Der er utsikt til bølgende kornåkrer i nyanser av grønt og gult, som ender opp i uendelig, blått hav. Landskapet er krydret med trær, steingjerder, vindmøller og gårder. Særlig i kveldslyset er strandlinjen et syn, fjell og steiner er farget gulgrønne av lav, og prydet med hvitt bølgeskum. Vannet blir etter hvert stålblått, mens det kommer lyst pastellrosa skjær over himmelen.

Det eneste som er å se østover, utenom hav og himmel, er øya Christiansø. Der bygget den danske kongen en svar festning for over 350 år siden, i første omgang som beskyttelse mot den svenske flåten. Siden har danskene kapret engelske handelsskip der. Og fanger har

blitt sendt til tvangsarbeid på øya. Men det er lenge siden. Christiansø er en naturlig loshavn, og fiskere har for lengst flyttet inn. Nå bor det omkring 100 mennesker her, naturen er rå og roen unik, et perfekt mål for dagsturer. Ønsker du å overnatte, skal det være lurt å bestille telt plass eller hotell veldig tidlig.

FRA TERRASSEN PÅ CAFÉ KLINT kan gjestene se båten fra festningsøya legge til i Gudhjem havn. Bindingsverkshuset ble oppført i første halvdel av 1700-tallet, og har vært både hotell og stall. For snart 20 år siden åpnet en sommerkafé, og der fikk vi smake den bornholmske spesialiteten Sol over Gudhjem, som opprinnelig består av røkt sild med rugbrød, rå eggeplomme, reddik og gressløk. Smørbrødene fikk oss til å strutte av sunnhet. Men på den andre siden av gaten fristet Bech Chokolade med levende musikk. Der lages "Den bornholmske honningkage" overtrukket med sjokolade.

De er to perler langs østkysten, landsbyene Gudhjem og Svaneke. Begge har mange gjester om sommeren. Bygningene er samvittighetsfullt restaurert og vedlikeholdt, det er umulig ikke å bli sjarmert. Solskinnsbyen Svaneke murhus er malt i okergule nyanser, hvitt, rosa, terrakotta, lyseblått, og sikkert mange flere. Bindingsverket er ofte malt svart.

Ved havnen i Gudhjem skiller en av murbygningene seg ut med sine pastellfarger i rosa

Karamel Kompagniet i Gudhjem ble startet for ti år siden av ekteparet Anna og Carsten. De bruker hennes bestemors engelske oppskrifter. (www.karamelkompagniet.dk)

I Brænderigættet i Svaneke møter vi Tina Kristensen fra Sjælland idet hun passerer Kokolores Strik & Sans, som ligger i et langt, okergult bindingsverkhus.

og gult. Inne åpenbarer det seg en gedigen drømmebutikk for sotmonser, fylt av softiser, fløteboller og alskens slikkerier.

– Den er riktig god, minner om krem, er veldig bløt og soft, sier Janni Rynkebjerg og smaker litt mer av Gudhjem Special, softisen som består av Bornholmer Softice, gammel-dags kuleis og litt ekstra godsaker i kjeks.

Hun og familien har deltatt i Etape Bornholm, et løp som foregår hvert år den siste uken i juli. Fem løp blir til sammen maraton, og Janni har løpt etappe B.

Her finner du kunst, kunsthåndverk og design:

Sebastian Frost – gullsmed som designer klokker og smykker, alt i en høy pris-klasse. Bor og har butikk i Listed, en fiskerlandsby litt nord for Svaneke. Signe Bay Frost, gullsmedens kone, driver kaffe/is/hjemmelaget kake/champagnebar ved utstillingsrommet (www.sebastianfrost.dk).

Baltic Sea Glass – Maibritt Jönsson & Pete Hunner står bak all formgivning og design. Glassverkstedet har de skapt i en tidligere hønsfarm ved Melsted. Vi kan se håndverkerne forme og blåse glasset til de oppnår ønsket design (www.baltic-seaglass.com).

Bornholms Kunstmuseum – rommer både eldre og nyere kunst og kunsthåndverk. Kombinert med naturen og arkitekturen blir det en sterk totalopplevelse. Museet ligger ved Helligdomsklipperne litt nord for Gudhjem. Bygningen er fra 1993, ble utvidet ti år senere, og er regnet for noe av det beste i moderne, dansk arkitektur. I gamle dager valfartet folk til området på grunn av Helligdomskilden, som de trodde hadde helbredende kraft (www.bornholms-kunstmuseum.dk).

Oluf Høst-museet – kunstneren ble født i Svaneke i 1884, utdannet seg ved

I andre etasje på Grønbechs gård i Hasle er det galleri for kunsthåndverkere fra Bornholm, som er med i ACAB, Arts & Crafts Association Bornholm.

ulike kunstskoler, flyttet tilbake til Bornholm og kjøpte Høst-gården. Senimpresjonisten Cézanne var Høsts ideal som kunstner. Han er Bornholms store maler, og i 1998 åpnet museet i Høsts hjem med malerier, skisser og tegninger. Det flotte huset, en stor, skjønn hage og museums-kafé gjør det naturlig å tilbringe noen timer her (www.ohmus.dk).

Madam Stoltz – livsstilsbutikk i Nexø, drevet av designeren Pernille og hennes mann Peter. Møbler, lamper og lysestaker blir produsert i India, der Pernille lenge også har hentet mye inspirasjon (www.madamstoltz.dk).

Charlotte Thorup – keramiker som har spesialisert seg på veggrelieffer i en enkel stil. Hun har verksted og butikk i Svaneke, og hun bor på den andre siden av veien (www.charlottethorup.dk).

Smørbrødet Sol over Gudhjem slik det blir servert på Café Klint. (www.cafe-klint-gudhjem.com)

– Det beste ved å være på Bornholm er den skjønneste, kuperte naturen, her er det en glad stemning og været er nesten alltid pent. Flere benytter ferien til å bevege seg. Noen vandrer med svære ryggsekker, det synet gir assosiasjoner til norske fjellvandrere. Overalt er det gode spaser- og sykkelstier, ofte er de

langt vekk fra hovedveiene. Mange velger å sykle, i hvert fall i deler av ferien. Da kommer de veldig nær naturen, vakre gamle kirker og små maleriske landsbyer.

KUNSTNERE HAR LENGE BLITT tiltrukket av denne øya. Maleren Oluf Høst er innfødt, og har fått sitt eget museum. Bornholmerskolen er en betegnelse på en gruppe malere som på begynnelsen av 1900-tallet oppdaget og utforsket motiv. Det kryr av kunsthåndverkere som velger å bo og arbeide her.

Tekstilkunstner Bente Hammers filosofi lyder: "En kvinne er smukkeste, når hun hviler i sig selv og tager sin energi og rytme indenfra. En kvinde er smukkeste, når hendes øjne smiler og hun stråler til os andre." Med sine håndtrykte tekstiler i naturmaterialer vil Hammer understreke vår utstråling og fremheve personlighetene våre. Det

En av mange idyller.

er også mulig å få sydd klær etter egne ønsker og mål.

– Det kommer jeg nok til å gjøre, jeg liker klærne, både de i svart-hvitt og i farger, sier Mariann Ellebæk, som for andre gang er i Hammers kombinerte verksted og butikk i Nyker.

Hammer har også utstilling i Bornholms senter for kunsthåndverk og design, Grønbechs Gård i Hasle, og butikk i Svaneke. Det samme har glassblåser Pernille Bülow, som kommer fra Bornholm. Hun står selv for all design og kombinerer åpent glassblåserverksted med butikk i Brænderigængen mellom torget og havnen.

– I må si om jeg kan hjelpe, sier gullsmed Frøydis Knapstad på mykt dansknorsk, før hun fortsetter arbeidet i verkstedet innerst i butikken sin i idylliske Brøddegade, midt i Gudhjem.

Frøydis ferierte her påsken for 14 år siden, hun åpnet sommerbutikk samme året og flyttet hit i 2005. – Gudhjem gir arbeidsro, for byen går i dvale om vinteren. Jeg liker den vekslingen mellom en aktiv sommer og en hvilende vinter. Naturen gir meg næring hele året, den inspirerer. Landsbyen vår vender mot nordøst, på solskinsdager får vi et klart, blått hav og en vakker, lang horisontlinje, som jeg elsker å

I Svaneke, retning Nexø, ligger Aarsdale Mølle, bygget i 1877. Den er åpen for turister. I lagerbygningen holder Granit Værkstedet til. Der er også kafé og galleri.
(www.aarsdalemoelle-granitvaerkstedet.dk)

kikke på. Ved siden av, i samme okergule hus, viser billedkunstner Jeanette Uldall sine malerier. Hun kom også hit første gang som turist.

– Bornholm er et fantastisk sted å være kreativ, det er noe med naturen, lyset, klippene, stillheten, roen. Det er godt for kreative hjerner. Mange andre skjønne kunstnere lever på denne skapende øya. Her er alltid en utstilling eller konsert. På noen måter har vi et lite fellesskap. ♦

Reisefakta

Reisen: Alle priseksemlene er sirkapriser i norske kroner for reiser tur-retur.

Rutefly: SAS flyr fra Gardermoen til København, pris kr 1738. Med Norwegian kommer samme reise på kr 828. Danish Air Transport flyr mellom Rygge og København, pris kr 1850. De flyr også fra København til Rønne, pris kr 676. Om sommeren er det sju daglige avganger (www.dat.dk).

Bil eller tog og ferge: Det går tog fra Oslo til Ystad i Sverige, pris kr 2000. Derfra går det ferge til Rønne, pris for standard billett er kr 502. Pris for minste bil og fem personer er kr 2948. Det finnes billigbilletter, de er helt låst i tid og kan ikke refunderes. I høysesongen kan fergen bli utsolgt, særlig på lørdager, så det er lurt å bestille tidlig (www.faugen.dk/ruter/bornholmerfaegen.aspx).

Vi tok med egen bil på fergen fra Ystad til Rønne, og leide hytte av DanCenter nær stranden på Dueodde.

REISE PÅ ØYA

Det går buss (www.bat.dk).

Og det er mulig å leie bil eller sykkel.

Om sommeren går det båt til Christiansø fra Allinge i nord og fra Gudhjem havn.

5 GODE HOTELLER

Melsted Badehotel – Gudhjems klassiske badehotel, som også tilbyr leiligheter. Pris for dobbeltrom fra DDK 1 350 per natt, inkludert frokost og kaffe om ettermiddagen (www.melsted-badehotel.dk).

Stammershalle Badehotel – ble nominert til "Årets Bo & Spisested" i den Danske Spiseguide 2012. Det gamle kurhotellet ligger mellom Tejn og Gudhjem, med utsikt til klipper og hav. Pris for dobbeltrom fra DDK 900 per natt, mens enkeltrom er DDK 200 rimeligere. Frokost er inkludert (www.stammershalle-badehotel.dk).

Bornholmhotels – Radisson Blu Fredensborg Hotel, Hotel Griffen og Den Bornholmske Diamant Spa ligger alle i Rønne. Hotellene er firestjerners, det første innfrir Green Keys miljøkrav, det er turistmets internasjonale miljømerke. Pris fra DDK 1275 og DDK 1125 per natt for dobbeltrom inkludert frokost. Hotellenes gjester har fri adgang til spa, som også er et utstillingsvindu for bornholmske materialer og håndverk (www.bornholmhotels.dk).

4 GODE SPISESTEDER

Restaurant Kadeau – tre dyktige kokker drømmer om å utnytte skattkammeret av

råvarer som finnes på Bornholm. Restauranten mellom hav og skog på Åkirkeby er åpen om sommeren, resten av året arbeider Rasmus, Magnus & Nicolai i Kadeau København. Der ble de i konkurranse med andre gourmetrestauranter kåret til Byens Bedste 2013 (www.kadeau.dk).

Saisons Sommerkøkken – på Melsted Badehotel i Gudhjem. Restauranten byr på mat fra det nordiske kjøkken. Grønnsaker fra små lokale produsenter har en sentral plass. Og det er utsikt til sjøen (www.melsted-badehotel.dk).

Lassens Restaurant – på Stammershalle Badehotel, mellom Tejn og Gudhjem. Kokken vant konkurransen Årets Kikk i 2012, han er særlig kjent for sitt søte kjøkken. Mestrer også franskinspirert gourmetkjøkken. Det er lokale råvarer som er utgangspunktet for rettene på menyen (www.stammershalle-badehotel.dk).

Café Sommer – en kombinert kafé og restaurant i Allinge, der du samtidig kan nyte utsikten, havet og landsbylivet. Kjøkkenet legger vekt på det enkle, lekre og friske. Byr på brunsj, danske, lekre frokostklassikere, en treretters av gode råvarer eller et glass vin (www.timos.dk/sommer.php).